

Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt, Natur und Digitalisierung des Landes Schleswig-Holstein

Sammenfatning af den overordnede landskabsplan for Planlægningsområde I med henblik på grænseoverskridende høring i henhold til § 54 i den tyske lov om vurdering af virkningerne på miljøet (Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung/UVPG)

Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft,
Umwelt, Natur und Digitalisierung des Landes Schleswig-Holstein
Mercatorstraße 3
D-24106 Kiel
Tyskland

lrp@melund.landsh.de

aktuel stand: Juli 2018

Indholdsfortegnelse

1. Indledning
2. Den overordnede landskabsplans forbindtlighed
3. Beskrivelse af planlægningsområdet
4. Prognose for miljøpåvirkninger
  - 4.1 Geografisk funktionelle mål og behov
  - 4.2 Særlige foranstaltninger
5. Naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer
6. Påvirkninger på tværs af landegrænserne over for Kongeriget Danmark
7. Overvågnings- og kontrolforanstaltninger

Figurfortegnelse

Figur 1: Planlægningsområde I (Flensborg Kommune, Slesvig-Flensborg Amt og Nordfrisland Amt)

1. Indledning

Som delstatens øverste naturbeskyttelsesmyndighed udarbejder Ministerium für Energie- wende, Landwirtschaft, Umwelt, Natur und Digitalisierung des Landes Schleswig-Holstein (MELUND) [*ministeriet for energiømlægning, landbrug, miljø, natur og digitalisering i Slesvig- Holsten*] p.t. en ny overordnet landskabsplan for Planlægningsområde I. Ved indførelsen af delstatens lov om planlægning af 27. januar 2014 (Landesplanungsgesetz/LaPlaG) blev de hidtidige planlægningsområder I til V omlagt. Således er det tidligere Planlægningsområde V med Flensborg Kommune og amterne Nordfrisland og Slesvig-Flensborg nu blevet til Planlægningsområde I. Med offentliggørelsen af den overordnede landskabsplan for Planlægningsområde I i den officielle delstatstidende Amtsblatt für Schleswig-Holstein blev den tidligere overordnede landskabsplan V fra 2002 sat ud af kraft.

I henhold til § 9, stk. 1 i den tyske lov om naturbeskyttelse (Bundesnaturschutzgesetz/ BNatSchG) har landskabsplanlægningen til formål at formulere målsætningerne for naturbeskyttelsen og landskabsplejen i det pågældende planlægningsområde samt at påvise de behov og foranstaltninger, der er nødvendige for at realisere målsætningerne, også i relation til planlægning og administrative procedurer, der indebærer beslutninger, som kan have indflydelse på naturen og landskabet i planlægningsområdet.

I henhold til § 9, stk. 3, 1. pkt., nr. 4 i BNatSchG skal landskabsplanlægningen indeholde oplysninger om følgende:

- naturens og landskabets nuværende og forventede tilstand,
- de konkretiserede målsætninger i relation til naturbeskyttelse og landskabspleje,
- en vurdering af naturens og landskabets nuværende og forventede tilstand på baggrund af disse målsætninger, herunder de konflikter, der kan forventes at opstå,
- forudsætninger og foranstaltninger med henblik på at realisere de konkretiserede målsætninger for naturbeskyttelse og landskabspleje, især med henblik på
  - at undgå, mindske eller afhjælpe påvirkningerne på naturen og landskabet,
  - at beskytte bestemte områder i naturen og landskabet i overensstemmelse med kapitel 4 i BNatSchG samt biotoper, hvor vilde dyre- og plantearter har deres livsfællesskab og levested på arealer, som på grund af deres beskaffenhed, beliggenhed og naturlige udviklingsmuligheder er særligt velegnede til iværksættelse af fremtidige foranstaltninger inden for naturbeskyttelse og landskabspleje, især med henblik på at kompensere for indgreb i naturen og landskabet samt på at anvende støttemidler til natur- og landskabspleje,
  - at opbygge og beskytte et sammenhængende biotopkompleks samt det samlede biotopnet og netværket "Natura 2000",
  - at beskytte, regenerere og forbedre kvaliteten af jordbunden, vandmiljøet, luften og klimaet samt at bevare og udvikle naturens og landskabets mangfoldighed, særegenhed, skønhed og rekreative værdi,

- at bevare og udvikle fristeder i såvel bebyggede som ubebyggede områder.

I henhold til § 10, stk. 1 i BNatSchG skal der i den overordnede landskabsplan redegøres for de tværkommunale behov og foranstaltninger i relation til naturbeskyttelse. Redegørelsen og indholdet af den overordnede landskabsplan skal således i henhold til § 6 i delstatens lov om naturbeskyttelse (Landesnaturschutzgesetz/LNatSchG) opfylde kravene i såvel delstatens udviklingsplan som i de regionale planer. Både delstatens udviklingsplan og de regionale planer for Slesvig-Holsten er p.t. under omarbejdelse.

I henhold til § 6, stk. 2 i LNatSchG skal de dele af delstatens overordnede landskabsplan, der er af betydning for lokalområdet, integreres i de regionale planer i overensstemmelse med LaPlaG under afvejning af den øvrige planlægning og andre foranstaltninger af relevans for lokalområdet.

I den overordnede landskabsplan sættes beskyttelsesværdierne jordbund og stenmasser, klima og luft, arter og biotoper samt landskab og rekreation i relation til hinanden. Endvidere tematiseres forholdet mellem beskyttelsesværdierne og behovene for anden udnyttelse af arealerne til eksempelvis bebyggelse og trafik, landbrug, sikring af råstofforsyningen eller turisme, rekreation eller idræt. På baggrund af den overordnede landskabsplan formuleres en række særlige naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer for de forskellige former for arealudnyttelse.

Desuden supplerer og konkretiserer den overordnede landskabsplan delstatens samlede biotopkompleksprogram. Den indeholder udtalelser om bæredygtig udnyttelse af området med henblik på at kunne sikre en funktionsdygtig balance i naturen. I det hele taget ydes der således med udarbejdelsen af den overordnede landskabsplan et væsentligt bidrag til at bevare og udvikle menneskets naturlige livsgrundlag.

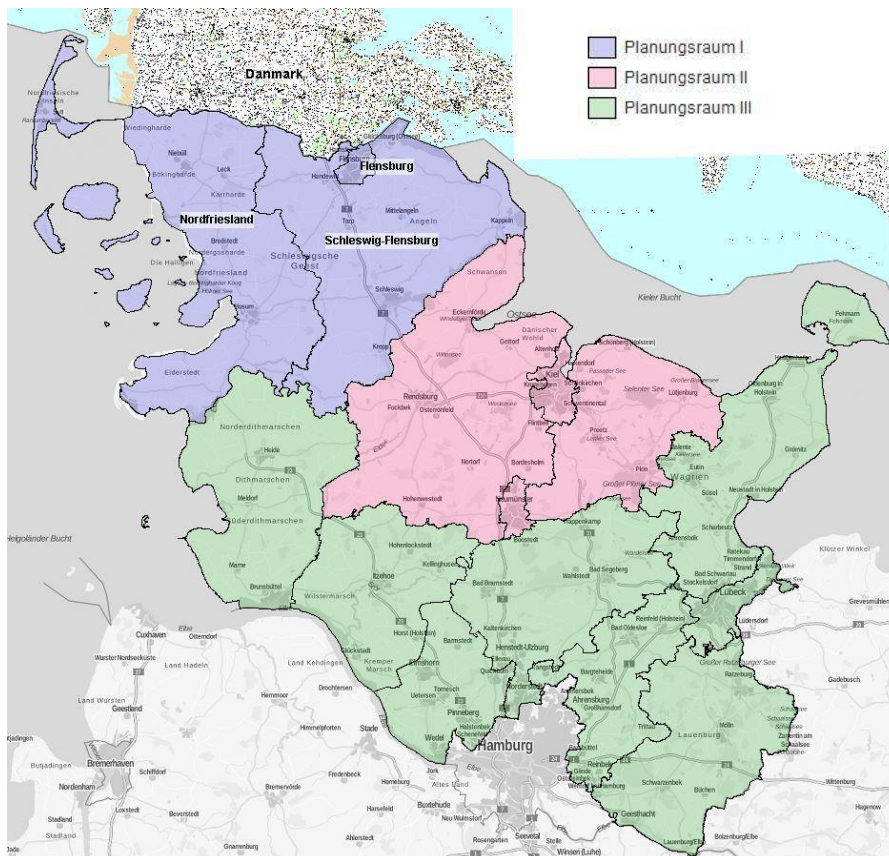
Den overordnede landskabsplan for Planlægningsområde I består af tre kort i målestoksforholdet 1:100.000, en tekstdel samt et bilag med supplerende forklaringer og fremstillinger.

2. Den overordnede landskabsplans forbindtlighed

Den overordnede landskabsplans indhold har ingen umiddelbar bindende retsvirkning for privatpersoner. I henhold til § 9, stk. 5 i BNatSchG skal myndigheder og andre instanser, hvis planlægning og beslutninger kan have indflydelse på naturen og landskabet, tage højde for den overordnede landskabsplan i forbindelse med deres planlægning og administrative procedurer. Med udarbejdelsen af den overordnede landskabsplan lægges der således et vigtigt grundlag for den videre hensyntagen til økologiske sammenhænge ved beslutninger om arealudnyttelse i relation til placering, udnyttelsesmåde og -intensitet. Den overordnede landskabsplan beskriver, hvilke grundlæggende planlægnings- og beslutningsaspekter der skal inddrages i overvejelserne for den fremtidige udvikling i henhold til den gældende lovgivning.

3. Beskrivelse af planlægningsområdet

Planlægningsområdet omfatter den nordlige del af Slesvig-Holsten i form af amterne Nordfrisland og Slesvig-Flensborg samt Flensborg Kommune og grænser således umiddelbart op til Kongeriget Danmark. Den del af Nordsøen, der grænser op til Nordfrisland Amt, og den del af Østersøen, der grænser op til Slesvig-Flensborg Amt og Flensborg Kommune, hører ligeledes med til planlægningsområdet. Delstatens tre primære landskabsformer – marsk, gest og det østlige bakkeland – er alle repræsenteret i planlægningsområdet.

Figur 1: Planlægningsområde I (Flensborg Kommune, Slesvig-Flensborg Amt og Nordfrisland Amt; farvelagt med blå)

4. Prognose for miljøpåvirkninger

Formålet med den overordnede landskabsplan er at bevare naturlige ressourcer såsom jordbund, vandmiljø og luft samt at forbedre forholdene for beskyttelsesværdierne dyr, planter, klima, arealer, biologisk mangfoldighed og menneskets sundhed. Der anføres i særdeleshed krav vedrørende en bæredygtig udnyttelse med henblik på at sikre naturværdiernes ydeevne i det lange løb.

Foranstaltningerne og planerne er undersøgt nedenfor.

4.1 Geografisk funktionelle målsætninger og behov

Hvad angår de beskyttelsesværdier, der skal undersøges i henhold til den tyske lov om vurdering af virkningerne på miljøet (Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung/UVPG) af den 24. februar 2010, sidst ændret i 2017, forventes de fastlagte planer for de *Geografisk funktionelle målsætninger og behov* ikke at have nogen væsentlig negativ indvirkning på miljøet. Målsætningerne og foranstaltningerne giver mange forskellige vekselvirkninger mellem beskyttelsesværdierne. Principielt korresponderer de forskellige planer godt med hinanden.

I nedenstående vurdering tages der stilling til de enkelte programpunkter:

Områder med særligt potentiale for udvikling af et sammenhængende naturreservat og biotopkompleks

Også i Slesvig-Holsten er der planer om at realisere målsætningen for hele Tyskland om at fremme biodiversiteten og forbedre netværket "Natura 2000" ved at skabe et geografisk og funktionelt sammenhængende biotopkompleks. Til dette formål skal der etableres et biotopkompleks, der omfatter mindst 15 procent af delstatens terrestriske areal, idet mindst 2 % af det samlede biotopkompleksområde skal genoprettes og henligge som uberørt natur. I den kontekst udgør den overordnede landskabsplan det vigtigste instrument for planlægningen og gennemførelsen. Omkring 23 procent af arealet i planlægningsområdet er anført som "Områder med særligt potentiale for udvikling af et sammenhængende naturreservat og biotopkompleks".

Der forventes ingen væsentlig negativ indvirkning på miljøet i medfør af disse planer.

Udviklingsmålsætningerne og planlægningen i forbindelse med et sådant sammenhængende naturreservat og biotopkompleks har først og fremmest en positiv indflydelse på områdets flora og fauna. Desuden gavner planerne beskyttelsesværdien menneskets sundhed, idet de er til nytte for både landskabsbilledet og landskabets rekreative værdi. I nærheden af bebyggede områder har langstrakte grønne bæltter også positiv indflydelse på beskyttelsesværdien klima, da de fremmer en bedre opblanding af luften og tilførsel af kold luft.

For at sikre de store vandrede pattedyrs overlevelse skal grønne korridorer og forbindelses-elementer fremover sikre en høj grad af fri bevægelighed inden for den eksisterende infrastruktur. Såvel landskabets rekreative værdi som den genetiske udveksling mellem de vilde dyre- og plantepopulationer vil drage nytte af planerne. Foranstaltninger med henblik på at opnå fri bevægelighed i vandløbssystemerne er ligeledes til fordel for beskyttelsesværdien vandmiljø.

De formulerede udviklingsmålsætninger for *områder med særligt potentiale for udvikling af et sammenhængende naturreservat og biotopkompleks* er rettet mod at udbygge de eksisterende naturreservater, at bevare og udvikle biotopkomplekser, at genoprette tidligere biotoper, der er typiske for den pågældende landskabsform, at bevare og udvide de eksisterende biotoper

samt at frede nye områder og styrke et geografisk sammenhængende kompleks for hele området. Målsætningerne forventes udelukkende at have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr og planter, jordbund, vandmiljø, klima, luft, menneskets sundhed og landskabsbilledet.

Også målsætningerne og foranstaltningerne i forbindelse med udvikling af uberørte naturområder, hvor der ikke gribes ind i de naturlige processer, kan udelukkende forventes at have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr, planter, vandmiljø, jordbund, biodiversitet, luft og klima.

Områder med særlig betydning for fuglefaunaen

Inden for planlægningsområdet har vestkysten og de nordfrisiske øer, fjordene ved Østersøen, østersøkysten og floddalene i Nordfrisland en særlig betydning som orienteringshjælp for fugle på træk på tværs af regionerne. Der er ikke planer om konkrete tiltag i disse områder. Ikke desto mindre skal der tages højde for vandsystemernes betydning som orienteringshjælp for trækfuglene og dermed for arternes bevarelse på de efterfølgende planlægningsniveauer.

På det overordnede landskabsplanlægningsniveau forventes planerne udelukkende at have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr, biodiversitet og landskabsbilledet. Eventuelle indskrænkninger af den energimæssige udnyttelse af disse områder til vindkraftanlæg eller højspændingsledninger tjener til at beskytte landskabsbilledet og opretholde fugletrækket.

Historiske kulturlandskaber

De områder, der er anført som historiske kulturlandskaber, omfatter landskaber med levende hegn samt enge og græsarealer med historiske bed- og grøblingsstrukturer. Områderne er kendetegnet ved, at de bevaringsværdige strukturer stadig er meget udbredt, og at de kan føres tilbage i historiske optegnelser. Disse kulturlandskaber med særlig betydning har en positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne menneskets sundhed og landskabsbilledet samt dyr og planter. De bidrager til landskabets rekreative værdi, fungerer som levested for mange forskellige dyr og planter og øger samtidig befolkningens identifikation med de lokale omgivelser; dermed har områderne en særlig betydning som udtryk for landskabernes historiske udvikling. Ud over at have rekreativ værdi kan områderne således også bidrage til læring uden for skolen.

Områder med særligt rekreativt potentiale

Slesvig-Holsten er kendt som "delstaten mellem to have" og har som sådan stor betydning hvad angår turisme og rekreation. Kysterne langs både Nordsøen og Østersøen byder på særdeles gode muligheder for rekreation i landskabstypiske omgivelser. Overgangs-områderne mellem marsk og gest, floddalene ved Eider, Treene og Sorge samt de forskelligartede landskabsstrukturer i bakkeområderne Hohe Geest og det østlige bakkeland er ligeledes velegnede til rekreation.

Al planlægning i disse områder har positiv indflydelse på beskyttelsesværdien menneskets sundhed hvad angår rekreation og helbred. For at undgå negative konsekvenser for de øvrige beskyttelsesværdier udelukkes en række områder ved planlægningen på grund af deres store sårbarhed over for forstyrrelser. Dette gælder eksempelvis kerneområderne i naturreservater. For også undgå negative konsekvenser for enkelte beskyttelsesværdier på andre felter skal projekter i områder med særligt rekreativt potentiale altid planlægges sådan, at der opnås balance mellem projekterne og hensynet til naturbeskyttelse.

Klimabeskyttelse og tilpasning til klimaændringer

I den overordnede landskabsplan redegøres der for områder, der har særlig betydning hvad angår klimabeskyttelse og tilpasning til klimaændringer.

I denne forbindelse nævnes forskellige foranstaltninger og planlægninger inden for natur- og miljøbeskyttelse, beskyttelse af jordbunden og vandmiljøet, land- og skovbrug samt inden for bygningsudvikling. I planlægningsområdet tages der især højde for foranstaltninger, der har positiv indflydelse på vegetationen i vådområder, på tørve- og humusdannelse, stabilisering af de hydrologiske forhold samt skovspredning og arealudnyttelsen.

De naturbeskyttelsesmæssige målsætninger og foranstaltninger, herunder især tiltag i relation til udviklingen af et sammenhængende naturreservat og biotopkompleks, lever op til de geografisk funktionelle krav hvad angår klimabeskyttelse og tilpasning til klimaændringer. Der forventes en positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne jordbund, arealer, vandmiljø, klima, luft, flora og fauna. Der forventes ingen negative vekselvirkninger.

Inden for rammerne af den lokale landskabsplanlægning skal områderne med særligt potentiale for klimabeskyttelse og tilpasning til klimaændringer præciseres, og der skal træffes passende foranstaltninger med henblik på at opfylde målsætningerne.

Beskyttelse af havmiljøet

I den overordnede landskabsplan anføres en række forskellige instrumenter til beskyttelse af havmiljøet. En stor del af kysterne i Slesvig-Holsten er udpeget som del af netværket "Natura 2000". Med vandrammedirektivet (VRD) tilstræbes endvidere en forbedring vandmiljøets tilstand. I denne henseende vil de konkrete foranstaltninger blive planlagt og realiseret på lokalt niveau i de enkelte vandområdedistrikter. Det centrale tema i VRD for beskyttelsen af havmiljøet er at reducere udledningen af næringsstoffer og forurenende stoffer. Havstrategirammedirektivet (HSRD) tager alle aspekter i havmiljøet i betragtning og gennemføres på nationalt plan ved såkaldte "havstrategier". Som en del af disse strategier skal de enkelte lande vurdere den aktuelle miljøtilstand, beskrive den gode miljøtilstand, man ønsker at opnå, fastlægge miljømål, udvikle og implementere passende overvågningsprogrammer samt udarbejde og gennemføre de nødvendige foranstaltninger. Det væsentlige mål er at beskytte og bevare havmiljøet samt at forhindre eller reducere udledninger til havmiljøet.

Alle målsætninger og foranstaltninger i medfør af HSRD og VRD har udelukkende positiv indflydelse på de forskellige beskyttelsesværdier. Der forventes ingen negative påvirkninger.

OSPAR- og HELCOM-konventionerne er relevante for beskyttelsen af havmiljøet inden for rammerne af HSRD og som en del af den internationale folkeret. Konventionerne fungerer som koordineringsplatform med henblik på en kohærent gennemførelse af HSRD. På denne baggrund har OSPAR og HELCOM fastlagt handlingsplaner til bekæmpelse af havaffald, udarbejdet foranstaltningsspakker vedrørende truede arter og naturtyper, indgået en aftale med den internationale Fiskerikommission om styring af beskyttede områder og vedtaget et overvågningsprogram. Desuden har HELCOM allerede i 2007 udarbejdet en handlingsplan for Østersøen, hvormed østersølandene forpligter sig til at træffe foranstaltninger for at beskytte og forbedre havmiljøet i Østersøen. Handlingsplanen fastlægger foranstaltninger til minimering af udledningen af næringsstoffer og forurenende stoffer, miljøvenlig søtrafik og beskyttelse af biodiversiteten.

Også OSPAR og HELCOMs målsætninger og foranstaltninger kan udelukkende anses for at være positive. På dette planlægningsniveau forventes ingen negativ indflydelse på de forskellige beskyttelsesværdier.

4.2 Særlige foranstaltninger

Projekter, programmer og Kooperationer

Formålet med projekter, programmer og Kooperationer inden for naturbeskyttelse er normalt at gennemføre de fastlagte målsætninger og foranstaltninger, hvilket har en positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne.

Planlægningsområdet overlappes af områder, der falder ind under to naturbeskyttelsesprogrammer, som gælder for hele delstaten. Det såkaldte *Moorschutzprogramm* til beskyttelse af moser, som blev vedtaget af delstatsregeringen i 2011, omfatter beskyttelsen af organiske jorder med permanent høj vandstand tæt på overfladen. Formålet med dette program er at beskytte og udvikle den habitattypiske mangfoldighed af dyre- og plantearter. Desuden skal det sikres, at mosejordens funktioner i relation til kulstof- og næringsstofbalancen samt områdets vandbalance bevares og genetableres. Det såkaldte *Auenprogramm* til beskyttelse af delstatens ferske enge, som er udarbejdet af vandforvaltningen og naturbeskyttelsesmyndighederne i fællesskab, blev vedtaget i 2016. Gennem en renaturering af engene tilsigter programmet at udnytte synergieffekter mellem blandt andet tilpasninger til klimaændringer og beskyttelsen af biodiversiteten.

Udviklingsmålsætningerne og foranstaltningerne i medfør af de ovennævnte programmer vil udelukkende have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne klima, jordbund, arealer, vandmiljø, biodiversitet og menneskets sundhed. De sikrer, at den naturlige balance fungerer, og bidrager blandt andet også til at afbøde virkningerne af klimaændringer, til at forbedre menneskets naturlige livsgrundlag og til at opfylde målsætningerne i henhold til VRD.

Programmerne bidrager i særdeleshed også til den målrettede beskyttelse af de naturlige levesteder, der er karakteristiske for Slesvig-Holsten.

Naturresevater

I biosfæreservatet "Nationalparken Slesvig-Holstens Vadehav og Halligerne" samt i Natura 2000-områderne, de fredede landskabsområder og naturresevaterne, naturparkerne, naturmindesmærkerne og de beskyttede landskabsdele er beskyttelsen af arterne og deres levesteder sikret via en lang række beskyttelsesprogrammer samt såvel den fællesskabsretlige som den nationale lovgivning. Formålet med Natura 2000-områderne er i det væsentlige at opnå en gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter af fællesskabsbetydning i Slesvig-Holsten. De styringsplaner, der skal udarbejdes til dette formål, foreligger stort set i fuldt omfang.

I relation til de fredede landskabsområder og naturresevater indeholder den overordnede landskabsplan den aktuelle status for den pågående fredningsproces samt forslag til nyudpegning af sådanne områder. Formålet med den overordnede landskabsplan er endvidere at støtte naturparkerne mere i deres arbejde end tidligere. Man tilstræber således at styrke miljøvenligheden hvad angår turisme og områdets rekreative funktion.

De udviklingsmål og foranstaltninger, der er beskrevet i kapitlet *Geografisk funktionelle målsætninger og behov* i den overordnede landskabsplan, vedrører såvel udviklingen af de eksisterende naturresevater som fredningen af nye områder. Dette forventes udelukkende at have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr, planter, biodiversitet, jordbund, arealer, vandmiljø, klima, luft og landskabsbilledet. Således bidrager indskrænkningerne hvad angår forskellige benyttelsesformål i naturresevaterne til at skabe tilflugtssteder og rekreative områder for såvel sjældne dyre- og plantearter som for mennesket.

Nationalparken Slesvig-Holstens Vadehav

Vadehavsnationalparken "Schleswig-Holsteinisches Wattenmeer", som blev oprettet i 1985, dækker et område på i alt 4.410 km² langs med Slesvig-Holstens vestkyst og grænser op til Kongeriget Danmark i nord. Trafikken på farvandene i nationalparken i deres egenskab som national vandvej er reguleret i befæringsforordningen for den tyske forbundsstat (Befährungsverordnung des Bundes, p.t. under opdatering). Med henblik på at forhindre forurening af havmiljøet, eksempelvis i form af olieudslip, har man vedtaget en række forskrifter og foranstaltninger. Disse gennemføres fortsat konsekvent, og evt. overtrædelser retsforfølges. Dette bidrager til at opfylde målsætningerne iht. HSRD. Desuden ønsker man at undgå (fritids-) lufttrafik med flyvning i lav højde, især over ynglesteder og rasteområder samt sælernes liggepladser. Militærmanøvrer skal foregå efter aftale med det tyske forsvar på tidspunkter, hvor områderne ikke er sårbare for forstyrrelser.

Fiskeriet, herunder især rejefiskeriet, skal videreudvikles med henblik på øget bæredygtighed i samråd med interesserepræsentanterne inden for fiskeri, naturbeskyttelse og nationalpark-kuratorierne. Jagt er forbudt i nationalparken. Græsning på strandene sker kun, hvor det er nødvendigt for at beskytte kysten. Strategien "Wattenmeer 2100" indeholder tilpasningsstrategier vedrørende de forventede klimændringer og stigninger i havens vandstand, som repræsentanter fra kyst- og naturbeskyttelsen har udviklet i fællesskab.

Olieudvindingen i nationalparken er begrænset til den eksisterende bore- og produktionsplatform Mittelplate A. Andre metoder til råstofudvinding er ikke tilladt i nationalparken. Opførelse af vindkraftanlæg er ligeledes forbudt.

Turisme, miljøvenlig rekreation og muligheden for at opleve naturen har en særstilling med hensyn til benyttelsen af nationalparken. Generelt skal de områder, der nødvendigvis må afsættes til turisme, dog holdes adskilt fra de økologisk sårbare områder. Lokalt støtter gennemførelsen og accepten af reglerne for nationalparken og for betrædelsen af reservatet sig på besøgsinformationssystemet og på de fuldtidsbeskæftigede og frivillige medarbejders dialog med gæsterne. Som udgangspunkt samarbejdes der med de lokale turistaktører om at gennemføre den trilaterale bæredygtige turismestrategi med henblik på at etablere og udbygge en bæredygtig turisme i regionen. Nationalparken blev i 2009 optaget på UNESCOs liste over verdensnaturarv.

Nationalparkens primære formål er at beskytte det naturlige forløb ("lade natur være natur"). Ikke desto mindre er det for enkelte særlige arters vedkommende nødvendigt at gennemføre foranstaltninger med henblik på at beskytte arterne, eksempelvis sikring af sandternernes yngleplads på forlandet ved Neufeld og splitterternernes yngleplads på øen Norderoog eller udpegning af ynglesteder og rasteområder for andre fuglearter for at beskytte dem mod forstyrrelser. I relation til udbredelsen af fremmede arter skal der på trilateralt niveau udvikles en strategi for håndtering af dette. I den forbindelse tages der også højde for de tilsvarende målsætninger i HSRD.

De i den overordnede landskabsplan beskrevne naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer og anbefalinger vil have en positiv indflydelse på nationalparken Slesvig-Holstens Vadehav.

Foranstaltninger inden for arts- og biotopbeskyttelse

Hjælpeprogrammet til beskyttelse af arter indeholder aktive foranstaltninger til at bevare og forbedre tilstanden for artsforekomster. I planlægningsområdet omfatter hjælpeprogrammet blandt andet beskyttelse af eng- og strandfugle såsom stor kobbersneppe eller hvidbrystet præstekrave samt sjældne plantearter som for eksempel opret kobjælde.

Udviklingsmålsætningerne og foranstaltningerne kan udelukkende forventes at have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr, planter og biodiversitet. Desuden bidrager de til at beskytte jordbunden og vandmiljøet, da de ovennævnte arter i høj grad er afhængige af ekstensivt benyttede, næringsfattige levesteder.

Mulighed for at opleve naturen

I planlægningsområdet byder delstatsmyndighederne, en række miljøbeskyttelsesorganisationer og andre foreninger på forskellige muligheder for at opleve naturen.

De officielle tilbud om oplevelser i naturen indvirker positivt på beskyttelsesværdien menneskets sundhed. De fremmer områdets rekreative værdi og dermed helbredet. Desuden kan de forventes at have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr og planter, da alle tilbudene omfatter foranstaltninger til at vejlede og informere samt regulere antallet af besøgende. Det kan blandt andet også bidrage til at beskytte følsomme naturområder og landskaber.

Beskyttelse af vandmiljø og vandområder

Det fremgår af den overordnede landskabsplan, at der p.t. ikke er behov for at udpege nye vandbeskyttelsesområder. Med henblik på at forankre hensynet til grundvandsbeskyttelsen i planlægningen for området skal områder, hvor der indvindes drikkevand, integreres i regional- og byudviklingsplanerne. Den overordnede landskabsplan beskriver målsætningerne og foranstaltningerne i VRD i relation til grundvand samt vandløb og søer. Det overordnede mål er at genoprette en god kemisk, økologisk og morfologisk vandtilstand i vandforekomsterne. Med henblik på at opnå en god vandtilstand arbejdes der blandt andet på at anlægge vandrabatter, rådgive landmændene om gødning og brug af plantebeskyttelsesmidler og forbedre vandløbenes økologiske kontinuitet.

Ovennævnte udviklingsmålsætninger og foranstaltninger har udelukkende positiv indflydelse på beskyttelsesværdien vandmiljø. Endvidere bidrager den omfattende tilgangsvinkel i VRD til en positiv udvikling af beskyttelsesværdierne dyr og planter for de akvatiske og semiakvatiske arters vedkommende. Gennem genoprettelsen af en naturlig hydromorfologi opnås desuden positive virkninger på beskyttelsesværdien landskab.

Geotoper og jordområder af kulturhistorisk betydning

Nogle geotopyper såsom klinger, strandvolde, klitter og åslugter er allerede lovmæssigt beskyttet i medfør af § 30 i BNatSchG. Derudover skal det i de enkelte tilfælde undersøges, hvorvidt og hvordan de pågældende områder skal beskyttes i henhold til naturbeskyttelseslovgivningen (eksempelvis som beskyttet landskabselement, naturmindesmærke eller fredet landskabsområde).

5. Naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer

Bebyggelse og trafik

Begrænsningen af arealudnyttelsen og den økonomiske brug af jordarealerne til især bebyggelses- og trafikmæssige formål er et af de vigtigste indsatsområder på vej mod en mere bæredygtig og miljørigtig regionaludvikling. Dette søges realiseret gennem den indre udvikling og koncentreret af bebyggelser, revitalisering af brakliggende forhenværende bebyggelsesområder, omfunktionering af eksisterende bygninger og byudviklingsmæssige saneringsforanstaltninger i eksisterende bebyggelsesområder. Uafhængigt af dette er det nødvendigt at overholde passende afstand til naturbeskyttelsesmæssigt følsomme områder for i god tid at undgå negative påvirkninger af disse sårbare områder. Desuden må den måde, byudviklingen foregår på, ikke have negativ indflydelse på landskabsbilledet (spredt bebyggelse, bælteagtig udvikling og lignende). En udpegning af sammenhængende grønne bæltter og regionale grønne forbindelser skal sikre en hensigtsmæssig landskabsmæssig inddeling af bebyggelsesområderne over et vidt geografisk område. Her skal der i særlig grad tages hensyn til behovet for artsbeskyttelse og biotopbeskyttelse.

Desuden skal det tilstræbes at sikre forbindelse mellem de grønne strukturer og sammenhænge i byerne og det åbne landskab med henblik på at skabe rekreative områder. Ved udviklingen af trafikområder skal der tages højde for opretholdelse og genskabelse af svagt trafikerede områder, som ikke er gennemskåret af kunstige anlæg.

De naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer vedrørende bebyggelses- og trafikudvikling har en positiv indflydelse på en lang række naturbeskyttelsesværdier såsom jordbund, klima, luft, dyr og planter, landskab og menneskets sundhed. Det primære formål med indskrænkningen af arealudnyttelsen er at beskytte og tage hensyn til beskyttelsesværdien arealer.

Energiomlægning

På trods af den positive indflydelse på klimaændringerne og dermed også på miljøet, som en energiomlægning medfører, bør en sådan omlægning ikke ske på (unødvendig) bekostning af naturen og landskabet. De nedenfor beskrevne virkninger på naturen og landskabet kan danne grundlag for at udlede naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer og anbefalinger.

Vindenergi

Opførelse af vindmøller medfører en øgning af de vertikale strukturer i landskabet. Dette har især indflydelse på landskabsbilledet, på fuglefaunaen og på flagermus. De naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer i den overordnede landskabsplan bidrager til at sikre, at den fortsatte udvikling og udbygning af vindenergi sker i overensstemmelse med målsætningerne om at beskytte naturen. Delstatens vigtigste planlægningsinstrument hvad angår en reformering af vindenergiområdet er de regionale planer (fagområdet vindenergi), som p.t. er under omarbejdelse.

De naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer i den overordnede landskabsplan har positiv indflydelse på de forskellige beskyttelsesværdier. Især beskyttelsesværdierne dyr og planter, landskab, jordbund, arealer samt menneskets sundhed drager fordel af en ordnet udbygning af vindenergi og af iagttagelsen af delstatsmyndigheden for natur og miljøes "Anbefalinger vedrørende hensyntagen til dyreøkologiske behov ved vindenergiplanlægning i Slesvig-Holsten" (LANU, 2008).

Solenergi

For at minimere indgrebet i naturen og landskabet skal produktion af solenergi som hovedregel foregå på eksisterende bygninger – så vidt muligt i bymæssigt bebyggede områder og industriområder samt omdannelsesområder. Brug af friarealer til dette formål skal kun være en mulighed, når dette ikke har nogen negativ indflydelse på områder af naturbeskyttelsesmæssig værdi som for eksempel naturreservater eller artsrige græsarealer. Principielt er produktionssteder i nærheden af eksisterende nettilslutningsfaciliteter at foretrække.

De naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer og anbefalinger vedrørende solenergi vurderes at være positive for naturen og landskabet. Gennemførelsen af retningslinjerne kommer især til at være til fordel for beskyttelsesværdierne jordbund (minimeret brug af arealressourcer), dyr, landskab og menneskets sundhed (rekreationsværdi).

Biomasse

Med henblik på at mindske konflikter i medfør af en øget dyrkning af energiafgrøder som for eksempel silomajs bør den energimæssige udnyttelse af organiske restprodukter, herunder især træ, halm og gylle, gå forud for udnyttelsen af energiafgrøder. Dette kan muligvis bidrage til at reducere det dyrkede areal. Fredningen af varige arts- og strukturrige græsarealer som lovmæssigt beskyttet biotop (i henhold til (§ 21, stk. 1, nr. 6 i LNatSchG) var et vigtigt skridt for at imødegå det opståede tab af græsarealer.

Som supplement til dette indeholder loven om bevaring af varige græsområder (Dauergrünland-erhaltungsgesetz/DGLG) af den 7. oktober 2013 et forbud mod at omdanne varige græsarealer til dyrkede arealer.

De naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer er principielt egnede til at modvirke de negative virkninger på grundvand og overfladevand, som brugen af gødning og plantebeskyttelsesmidler i forbindelse med dyrkning af majs medfører. Gennemførelsen af retningslinjerne kommer til at påvirke en lang række beskyttelsesværdier (vandmiljø, jordbund, arealer, klima, dyr og planter, biodiversitet, landskab og menneskets sundhed) positivt og bidrage til at opfylde målsætningerne iht. HSRD.

Elforsyningsnettet

Ved etablering af forsyningsledninger skal der tages hensyn til landskabet, således at forsyningsnettet skal føres, udformes og samles optimalt med henblik på at undgå eller i størst muligt omfang begrænse en gennemskæring eller unødigt belastning af landskabet og en negativ påvirkning af naturens balance. Derfor har det højeste prioritet at undersøge, om der er mulighed for at demontere eksisterende luftledninger og erstatte dem med nedgravede kabler. I den forbindelse skal delstatsmyndigheden for landbrug, miljø og landdistrikters "Anbefalinger vedrørende hensyntagen til dyrekologiske behov ved etablering af ultra-højspændingsledninger" (LLUR, 2008) overholdes.

De naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer har en positiv indflydelse på naturen og landskabet. Retningslinjerne har især stor betydning i relation til udbygningen af vedvarende energiformer og videretransporten af den producerede energi til de mindre vindrige områder i Tyskland. Gennemførelsen af retningslinjerne forventes først og fremmest at have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr og biodiversitet, landskab og menneskets sundhed.

Landbrug

Landbrugsudnyttelse skal ske i overensstemmelse med god faglig praksis (iht. § 5, stk. 2 i BNatSchG). Ud over de eksisterende lovgivningsmæssige bestemmelser og øvrige regulativer er formålet med de naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer i den overordnede landskabsplan at mindske de negative påvirkninger på landskabet og de relevante beskyttelsesværdier. En passende foranstaltning til at forebygge vind- og vanderosion er at sikre, at jorden er dækket hele året, helst i form af græsarealer. Desuden kan erosionsrisikoen for eksempel også forringes ved at dyrke forskellige afgrøder eller efterafgrøder eller ved at gøre brug af dyrkningsmetoder, der er tilpasset jordforholdene. Samtidig er en lokalt tilpasset arealudnyttelse den bedste foranstaltning til at undgå jordkomprimering. Gødskning med kvælstof skal ske i overensstemmelse med gødningsforordningen.

Disse naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer har positiv indflydelse på naturen og landskabet i planlægningsområdet. De kan gavne mange af beskyttelsesværdierne såsom jordbunden, vandmiljøet, dyr og planter, biodiversiteten, menneskets sundhed og landskabet.

Skovbrug

I henhold til delstatens skovlov (Landeswaldgesetz/LWaldG) skal skovdriften i Slesvig-Holstens skove foregå i overensstemmelse med principperne for god faglig praksis (§ 5, stk. 2 i LWaldG). Her er der ikke blot tale om naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer, men derimod om påbud, som lovgivningen foreskriver. Disse beskrives konkret i den overordnede landskabsplan og omfatter blandt andet det langsigtede perspektiv for skovbrugsproduktionen eller bevarelsen af skovøkosystemer som habitat for et artsrigt plante- og dyreliv. Udpegningen af skovområder som naturskov udgør en betydelig forbedring af den økologiske beskyttelse.

Dette har en positiv indflydelse på næsten alle beskyttelsesværdier – såsom jordbund, arealer, klima, vandmiljø, luft, dyr og planter, biodiversitet, menneskets sundhed og landskab. Desuden spiller Natura 2000-områderne i delstatens plantager og skove, som delstatsmyndigheden for landbrug, natur og landdistrikter (Landesamt für Landwirtschaft, Natur und ländliche Räume) har udarbejdet handlingsprincipper for i samarbejde med delstatens skovstyrelse (Schleswig-Holsteinische Landesforste/SHLF), ligeledes en vigtig rolle. Formålet med disse er at opnå mindst én gunstig bevaringsstatus for alle naturtyper. Således gives der i disse områder afkald på brug af gødning, herunder også kompenseringskalkning samt brug af pesticider. Endvidere udpeges der habitattræer med henblik på at fremme habitatkontinuiteten.

Sikring af råstofforsyningen

De naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer i den overordnede landskabsplan sigter til at undgå eller i det mindste minimere de indgreb i naturen og landskabet, der ventes i forbindelse med udnyttelsen af aflejringsstederne og råstofforekomsterne, i overensstemmelse med målsætningerne om at beskytte naturen. Således skal brydning af mineralske råstoffer såsom sand eller grus tæt ved jordoverfladen foregå sådan, at de naturlige abiotiske og biotiske faktorer i udvindingsområdet belastes mindst muligt. Der skal kompenseres for ændringer af landskabsbilledet og naturens balance, hvilket betyder, at der efter udvindingens ophør skal udvikles naturlige habitater i det område, hvor indgrebet har fundet sted. I naturbeskyttelsesmæssigt meget følsomme områder såsom naturreservater, Natura 2000-områder eller lovmæssigt beskyttede biotoper er brydning ikke tilladt. Desuden må sand- og grusgravning i Nordsøen og Østersøen principielt ikke finde sted inden for 12-sømilegrænsen. Brydning under skovbestande og i fredede landskabsområder må kun ske undtagelsesvis.

De naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer har udelukkende positiv indflydelse på naturen og landskabet i planlægningsområdet. Kravet om renaturering af de berørte områder gavner især beskyttelsesværdierne landskab og menneskets sundhed. Der påregnes imidlertid også positive virkninger på beskyttelsesværdierne dyr, planter og vandmiljø.

Turisme og rekreation

De eksisterende rekreative faciliteter (for eksempel campingpladser, dyreparker, oplevelsesparker) skal falde ind i omgivelserne, så der tages størst muligt hensyn til landskabet. En række campingpladser med beliggenhed i vandbeskyttelsesområder og randzoner, i oversvømmelsestruede områder eller på de indre eller ydre diger skal flyttes til højere beliggende områder længere inde i landet. Dette kommer udelukkende til at ske i samråd og efter aftale med ejerne.

Ved planlægning af yderligere rekreative faciliteter samt idræts- og turistfaciliteter skal der tages højde for, at faciliteterne skal samles, og at udvidelsen af udbuddet skal være

behovsorienteret. Nye bygningsværker skal så vidt muligt opføres i tilknytning til eksisterende bygningsanlæg og byer. Desuden anbefales udbygning af sammenhængende net af cykelruter, vandreruter og ridestier på tværs af amterne. Planlægningen må ikke indskrænke den naturlige kystdynamik. Vandsportsfaciliteter og badestrande skal samles på udvalgte kyststrækninger med størst mulig afstand til naturbeskyttelsesmæssigt følsomme områder. Endvidere anbefales det, at der etableres informationscentre, som blandt andet skal oplyse om miljøvenlige rekreativmuligheder og -aktiviteter.

De pågældende naturbeskyttelsesmæssige retningslinjer har positiv indflydelse på naturen og landskabet i planlægningsområdet. Selvom gennemførelsen af retningslinjerne har størst positiv indflydelse på beskyttelsesværdien menneskets sundhed, forventes de også at have gunstige virkninger på andre beskyttelsesværdier såsom dyr og planter eller landskabet.

6. Påvirkninger på tværs af landegrænserne over for Kongeriget Danmark

I Planlægningsområde I ligger en række områder, som er fredet i medfør af reglerne om naturbeskyttelse og grænser op til Danmark, såsom Nationalparken Slesvig-Holstens Vadehav samt en række områder, der er omfattet af netværket "Natura 2000", herunder FFH-områder og europæiske fuglereservater samt naturreservater. Desuden grænser områderne "Hülltofter Tief/Ruttebüller See", "Haasberger See" og "Niehuuser Tunneltal", som ligeledes opfylder forudsætningerne for naturreservater, umiddelbart op til Danmark.

Med anerkendelsen af vadehavet i Danmark som naturreservat (i 2014) blev hele det fredede trilaterale vadehav tilhørende Nederlandene, Tyskland og Danmark udpeget som verdensnaturarv af UNESCO. Styringsplanen for dette område er grundlæggende fastlagt i den trilaterale Vadehavsplan fra 2010. Styringsplanen forventes udelukkende at have positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr, planter, jordbund, biodiversitet, arealer, vandmiljø, klima og luft. Også det økologiske netværk "Natura 2000", der grænser op til Danmark, har udelukkende positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr, planter, jordbund, arealer, vandmiljø, klima og luft samt biodiversiteten i begge lande. Det samme gør sig gældende for påvirkningen af de eksisterende naturreservater i nærheden af grænsen og forventes også at komme til at gøre sig gældende for de områder, der opfylder forudsætningerne for at blive fredet som naturreservat.

Derudover er der en række fredede landskabsområder og områder, der opfylder forudsætningerne for at blive fredede landskabsområder, som grænser op til Danmark. Også i disse områder vil de relevante beskyttelsesværdier dyr, planter, menneskets sundhed, landskab, klima og luft blive positivt påvirket.

De områder i nærheden af grænsen, der i henhold til den overordnede landskabsplan I har særligt potentiale i relation til det tilstræbte sammenhængende naturreservat og biotopkompleks (indsatsområder, forbindelsesakser), fortsætter for langt størstedelens vedkommende i Danmark i form af de tilstødende "Natura 2000"-netværksområder som FFH-område eller europæisk fuglereservat. Allerede i 1989 blev der vedtaget et fælles projekt på tværs af den tysk-danske grænse med henblik på at beskytte Frøslev-Jardelund Mose. Åen Kruså, der fører gennem indsatsområdet "Niehuuser Tunneltal/Kupfermühle", forløber også gennem Danmark over en strækning på to kilometer. På den tyske side af grænsen hører åen til blandt de prioriterede vandløb i henhold til vandrammedirektivet. De i den overordnede landskabsplans formulerede målsætninger i relation til det sammenhængende naturreservat og biotopkompleks tager sigte på at bevare og udvikle naturlige og naturnære biotoper og biotopkomplekser med henblik på at konsolidere det geografisk sammenhængende kompleks og har dermed positiv indflydelse på beskyttelsesværdierne dyr, planter, jordbund, arealer, vandmiljø, klima og luft.

Der ligger også områder med særligt rekreativt potentiale lige op til den danske grænse. Selvom disse områder primært gavner beskyttelsesværdien menneskets sundhed (rekreation), forventes de også at have gunstige virkninger på beskyttelsesværdierne dyr og planter eller landskabet. I området mellem Ellund og Kupfermühle ligger der et drikkevandsindvindingsområde lige op til den danske grænse, som især har positiv indflydelse på beskyttelsesværdien vandmiljø.

Sammenfattende kan det konkluderes, at indholdet af den overordnede landskabsplan for Planlægningsområde I generelt ikke kan forventes at have negative konsekvenser. Dette gælder for såvel Slesvig-Holsten som Danmark. I øvrigt indeholder planlægningen ingen retningslinjer eller anbefalinger, der har direkte indflydelse på Kongeriget Danmark.

7. Overvågnings- og kontrolforanstaltninger

Gennemførelsen af udviklingsmålsætningerne og foranstaltningerne i den overordnede landskabsplan forventes ikke at have nogen væsentlig negativ indflydelse på de forskellige beskyttelsesværdier og de hermed forbundne vekselvirkninger. Derfor er der ikke planer om særlige overvågnings- eller kontrolforanstaltninger. Desuagtet gennemføres der kontrolforanstaltninger inden for visse områder (for eksempel hvad angår beskyttelse af vandmiljøet og jordbunden samt natur- og artsbeskyttelse).